

Osaamista kehittävää kehitysyhteistyötä

■ Jarmo Saarti

Suomen ulkoasiainministeriö perusti vuonna 2010 uuden HEI ICI -ohjelman (*Higher Education Institutions Institutional Cooperation Instrument*). Ohjelman tarkoituksena on rakentaa Suomen ja kehittyvien maiden välille hankkeita, joiden avulla uudistetaan korkeakoulutuksen rakenteita. Tämä on merkittävä muutos kehitysyhteistyöajattelussa, koska kumppanuus ja osaamisen jakaminen sekä yhteistyö ovat tulleet entisen paternalistisen kehityspuheen tilalle. Hankkeiden konkreettisten tehtävien tuleekin nousta kehittyvien maiden korkeakoulujen itse määrittelemistään tarpeista ja lisäksi hankkeiden toimintatavan on oltava yhdessä oppimista ja tasaveroista kumppanuutta.

Kansanterveyden korkeakouluopetuksen kehittämistä

Itä-Suomen yliopiston (UEF) terveystieteiden tiedekunnan kansanterveystieteilijöillä on useiden vuosien kokemus yhteistyöstä ja hankkeista afrikkalaisten kumppanien kanssa. Tätä toimintatapaa päätettiin soveltaa HEI ICI -ohjelmaan. Kumppanuus hankkeessa näyttäytyi kolmella tasolla: ensinnäkin mukaan otettiin erilaisia akateemisia toimijoita omasta yliopistosta. Tavoitteena oli kehittää kansanterveyden opetusta, ottaa siinä verkko-opetus keskeiseksi opetusmenetelmäksi ja kehittää samalla tätä tukevia palveluita, erityisesti kirjastoa ja IT-osaamista.

Toinen kumppanuus syntyi suomalaisten korkeakoulujen välillä. Tässä tavoitteena oli selkeä työnjako eri hankkeiden välillä ja osaamisen jakaminen suomalaisten toimijoiden kesken.

Kolmas – ja tärkein – kumppanuus syntyi afrikkalaisten kumppaniyliopistojen ja UEF:n toimijoiden välille. Afrikasta hankkeeseen osallistui kolmen yliopiston kansanterveystieteiden

laitokset: Ain Shams -yliopisto Kairosta, Egyptistä; CUHAS -yliopisto Mwanzasta, Tansaniasta ja UEAB -yliopisto Baratonista, Keniasta. Yhtenä tavoitteena onkin ollut lisätä myös afrikkalaisten maiden korkeakoulujen välistä yhteistyötä, jota tässä toteutettiin valitsemalla hankkumpanit eri puolilta maanosaa.

Kulttuurien erilaisuus ja Afrikan mantereen laajuus yllättikin hankkeen alussa. Maiden välinen yhteistyö korkeakoulutasolla ei ollut arkipäiväistä. Jopa yksittäisen maan sisällä verkostot ovat vasta kehittymässä eikä vertaisoppiminen ole vakiintunut toimintatavaksi. Lisäksi korkeakoulujen koko- ja tasoerot olivat valtavia. Egyptiläisessä kumppaniyliopistossa on enemmän opiskelijoita kuin keskikokoisessa suomalaisessa kaupungissa ja toisessa ääripäässä ovat vasta maisteriohjelmaa suunnittelevat korkeakoulut.

Verkosto työkaluksi ja toimintatavaksi

UEF:in johtama hanke aloitti toimintansa vuonna 2010 ja sen toinen vaihe päättyi vuoden 2015 lopussa. Hankkeen tavoitteita toteutettiin ensinnäkin luomalla kansanterveyden opetuksen kehittämiseen liittyvä verkosto. Tässä toiminnassa opetusohjelmien kehittäminen, yksittäisten verkkokurssien laatiminen ja niiden käyttäminen opetuksessa sekä opettajavaihdot ovat olleet keskeinen toimintatapa.

Kansanterveystiede on otollinen alusta tällaiselle toiminnalle. Kansanterveyden suuret haasteet ovat globaaleja ja ennen vain alueellisesti esiintyneet epidemiat ovat nekin muuttuneet nopeasti leviäviksi, globaaleiksi ilmiöiksi kehittyneen matkailun ja kaupan myötä. Lisäksi Afrikassa on suuri tarve kehittää teollistuvaan yhteiskuntaan liittyvää (esim. työsuojelu, työterveys, terveystietous) osaamista kaikille kansalai-

sille. Uudet verkkoteknologiat tukevat erityisesti jälkimmäistä tavoitetta.

Palveluiden kehittämisessä pääpaino asetettiin tieto- ja viestintäteknikan sekä kirjastopalveluiden kehittämiseen. Pullonkaulana erityisesti tutkimuksen kehittymiselle Afrikan maissa on edelleenkin riittämätön tietotekninen infrastruktuuri ja se, ettei korkeakouluilla ole varaa hankkia kalliita laitteita, sovelluksia ja tietoresursseja opiskelijoiden ja tutkijoiden käyttöön. Tämän vuoksi hankkeessa keskityttiin avoimiin teknologioihin: sekä avoimen lähdekoodin tarjoamiin mahdollisuuksiin että avoimen tieteen tarjoamiin mahdollisuuksiin käyttää tietoaineistoja.

Yhtenäistävänä tekijänä koko hankkeelle oli e-oppiminen. Tämän avulla osallistujat varsin pian havaitsivat sen, että vasta toimiva infrastruktuuri ja riittävä osaaminen mahdollistavat nykyaikaisen korkeakoulun opetuksen ja tutkimuksen. Hankkeessa hyödynnettiin avoimen lähdekoodin verkko-oppimisympäristöjä sekä hankkeen toimijoiden kesken että erityisesti opetusmateriaalien tuottamisessa ja kurssien toteuttamisessa.

Verkko-opetusympäristöjen käyttäminen mahdollisti myös laajemmin tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämisen verkostoitumisen tukemisessa. Verkkokeskustelu onnistui hyvin jo nykyisillä teknologioilla, sen lisäksi testattiin video-opetuksen antamista maiden ja maanosien välillä. Hankkeen kokemusten perusteella voi sanoa, että uusi teknologia mahdollistaa jo nyt aivan uudenlaisen tavan toimia ja jakaa osaamista yhdessä. Kun varsin todennäköisesti seuraavan kymmenen vuoden aikana afrikkalaiset laajakaistahankkeet toteutuvat, voidaan tällöin helposti luoda virtuaalikampanuksia kurssien ja osaamisen jakamiseksi.

Asiantuntijuuden kehittäminen

Keskeinen pullonkaula – sekä afrikkalaisessa että suomalaisessa korkeakoululaitoksessa – uudenlaisen toimintatavan kehittämisessä on osaamisen puute ja se, että korkeakoulujen rakenteet on luotu ennen nykyisen tieto- ja viestintäteknologian mahdollistamia uusia toimintatapoja. Tämän vuoksi kustakin yliopistosta valittiin

muutama toimija, jotka osallistuivat hankkeen järjestämiin koulutuksiin Suomessa. Tavoitteena oli, että näistä osaajista tulee muutoksen tekijöitä omissa korkeakouluissaan. Se lisäksi toteutettiin vierailut afrikkalaisiin kumppaniyliopistoihin, tarkoituksena oli vahvistaa korkeakoulujen toimijoiden keskeistä verkostoitumista.

Koulutettavat tutustuivat uusimpaan opetus-teknoologiaan ja sen sovelluksiin Suomessa järjestetyillä kursseilla. Samalla he näkivät kuinka opetusteknoologiaa oli sovellettu UEF:n omassa ympäristössä. Yksi keskeinen oppimistulos – osallistujien omalla suulla todettuna – oli se, että he näkivät asioiden olevan mahdollista toteuttaa. Hankkeen aikana osallistujien omista kehysorganisaatioissa alkoikin tapahtua: alettiin toteuttaa toiminnan mahdollistavia verkkoteknologiaratkaisuja, e-oppimisympäristöjen käyttöönottoa ja kurssien laatimista, kirjastojen kehittämistä moderneiksi oppimisympäristöiksi ja jopa tähän liittyviä uusia rakennusprojekteja. Hankkeella oli selkeästi vaikutusta siis myös korkeakoulujen strategiaan valintoihin.

Hankkeen ensimmäisen ja toisen vaiheen välillä koimme oivalluksen, joka vaikutti merkittävästi hankkeen tavoitteiden saavuttamiseen. Huomasimme sekä opettajien että tukipalveluiden henkilöstön tarvitsevan tukea pedagogisessa osaamisessaan. Tämän vuoksi toisella asiantuntijoiden kurssijaksolla Kuopion kampuksella pääpaino oli uusimpien opetusmenetelmien halluunotto sekä teoriassa että käytännössä. Tämä auttoi viemään uutta osaamista eteenpäin omista organisaatioissa. Näin yhteistoiminnallisuus alkoi levitä myös koko akateemisen yhteisön tavaksi toimia entisten selkeiden raja-aitojen ylityssä.

Globaaliin yliopistoon

Afrikka ja afrikkalainen korkeakoululaitos on merkittävän rajapyykin edessä. Maat ovat integroitumassa globaaliin korkeakoulukenttään. Useassa maassa on vuoteen 2020 tähtäävät osaamisen kehitysstrategiat. Niissä kaikissa painotetaan korkeatasoisen osaamisen kehittämistä. Lisäksi erityisesti nuorempi ja koulutetumpi osa- väestöstä on saanut kansainvälisen tason koulu-

tuksen ja pystyy toimimaan erinomaisesti kansainvälisissä verkostoissa.

Osaamista kehittävä yhteisyö on erinomainen muoto tukea tätä kehitystä ja eurooppalaisten valtioiden kannattaa olla tässä jatkossakin aktiivisia. Korkeakoululaitokselle tämä tarjoaa mahdollisuuden viedä suomalaista osaamista ja luoda yhteistyöverkostoja. Tämän hankkeen päätösseminaarissa keskustelu kääntyikin yhteisten tutkimushankkeiden kehittämiseen. Globaalit ongelmat ratkeavat vain globaalilla yhteistyöllä.

Merkittävän osan hankkeesta muodosti kulttuurinen oppiminen kaikille sen toimijoille. Oli mukavaa nähdä kenialaisen kollegan innostuvan pilkkimisestä, kun afrikkalaiset kollegat ensimmäistä kertaa kohtasivat lumen ja jään. Vastaavasti leijonien näkeminen aidossa ympäristössä oli unohtumaton elämys suomalaisille toimijoille. Tavoitteellinen yhdessä tekeminen luo mahdollisuuden näille kulttuurien aidoille ja tasavertaisille kohtaamisille.

Lisätietoja

HEI ICI -ohjelman kotisivut: http://www.cimo.fi/ohjelmat/hei_ici

Kirjoittaja on filosofian tohtori ja kirjastonhoitaja.

TSV:N SYYSKOKOUKSEN PÄÄTÖKSIÄ

Tieteellisten seurain valtuuskunta piti syyskokouksensa 20.10.2015 Tieteiden talolla. Kokouksessa valittiin hallitukseen viisi uutta jäsentä toimikaudeksi 2016–18.

Hallituksessa jatkaa professori **Leif C. Andersson** (Finska Vetenskaps-Societeten – Suomen Tiedeseura). Uusia jäseniä ovat professori **Kimmo Katajala** (Suomen Historiallinen Seura), dosentti **Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen** (Alue- ja ympäristötutkimuksen Seura), professori **Pia Letto-Vanamo** (Suomalainen Lakimiesyhdistys ja Juridiska Föreningen i Finland) ja professori **Jouko Rikkinen** (Suomen Biologian Seura Vanamo).

Kokouksessa hyväksyttiin valtuuskuntaan kaksi uutta jäsentä, Aue-säätiö (perustettu 1985, puheenjohtaja **Sinikka Salo**) ja Siirtolaisuusinstituutti (aloittanut toimintansa 1974, johtaja **Tuomas Martikainen**). Lisäksi hyväksyttiin valtuuskunnan toimintasuunnitelma ja esitys talousarvioksi vuodelle 2016.

VIIDEN TIEKIRJA

Vuoden tiedekirjana palkitaan vuonna 2015 ilmestynyt ansiokas suomalainen tiedekirja. Vuosittain jaettavan palkinnon jakavat Suomen tiedekustantajien liitto ja Tieteellisten seurain valtuuskunta (TSV). Palkinnon suuruus on 10 000 euroa; mahdollisiin kunniamainintoihin liittyy 2 500 euron rahapalkinto. Vuoden tiedekirja -palkinto jaetaan TSV:n kevätkokouksessa maaliskuussa 2016. Raadin sihteerinä toimii tiedotuspäällikkö **Ilari Hetemäki** (ilari.hetemaki@tsv.fi), jolle voi lähettää ehdotuksia palkittavista kirjoista.